

86

KOLozsvári Magyar Gazdasági Akadémia
KÖNYVTÁRA

Jára Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 51

23

DECEMBRIE

1923

În acest număr: *A cui este vina?* de general Averescu; *Ardealul se reface* de Octavian Goga; *Inima*, poezie, de Volbură Poiană; *In lumina istoriei* de Ion Balint; *Unificarea administrativă* de P. Nemoianu; *Popa Ardealului de Septimiu Popa*; *Congresul presei din Cluj* de Alexandru Hodoș; *Relațiunile franco-italiene* de Virgil P. Râmniceanu; *Gazeta rimată*: O viziune din trecut de Jenică Schuller Silberstein; *Insemnări*: Ruptura din partidul poporului; Trădarea dela Ciucea; Un singur partid, două păreri; Apostoli inoportuni; Ne-au aplaudat; Pentru „Deutsche Tagespost“; Republicanii dela Brașov, Păreri libere.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIATA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 8 Lei

Țara Noastră

A cui este vina?

Domnul Alexandru Vaida, primul fost președinte al Consiliului de miniștri în România întregită, a fost invitat de unele societăți românești din Statele Unite ale Americii să le viziteze.

Din cauza luptelor politice, de la care nu crede că este momentul să se absenteze, dl Vaida, a răspuns că este nevoit să *amâne* plecarea dsale arătând pe larg motivele căror se datorește aceasta amânare.

Ziarele americane românești publică *in extenso* răspunsul dlui Vaida iar un ziar „independent” din Capitală reproduce unele părți din el.

Di Vaida a făcut, atât cât rezultă din cele publicate de ziarul „independent”, o descriere amănunțită a stării de lucruri din țară.

Multe din cele arătate de fostul președinte de Consiliu în culori atât de sombre sunt din nenorocire perfect exacte. Sunt unele părți însă în cari descrierea depășește realitatea iar în ceea ce privește partea exactă, dl Vaida face în descrierea dsale omisiunea de a semnală în același timp și căror împrejurări se datorește ea.

Pentru lămurirea opiniei publice române din Ardeal și din America este bine, socot, a semnală exagerațiunile dăunătoare ale dlui Vaida, iar pe de alta a reaminti unele fapte cu ajutorul căroră s'ar putea stabili răspunderile stărei deplorabile de lucruri constatate de dsa.

În Italia, din cauza marelui densități a populațiunii prin orașele mari și mici, și chiar pe la unele sate, casele sunt lipsite de curți și de aceea populațiunea săracă este nevoită să-și usuce rufele în văzul tufurilor. Priveliștea ce prezintă aceste rufe este de un pitoresc dubios, cu toate aceste ochiul călătorului nedepins cu ea, și deci silit a se opri asupra ei, nu întâlnește decât rufe *spălate*.

Dl Vaida a crezut că este în interesul țării să înșire în fața

opinie publice americane rufele noastre așa cum es de la purtat, complăcându-se în acelaș timp să mai adauge pe ele pete suplimentare.

Astfel dsa vorbește de „oligarhia română“, după ce amintește pe cea „maghiară“ și cetitorul are impresiunea că cea dintâi este atât de odioasă, încât s'ar zice că amintirea celei din urmă deșteaptă și regrete în sufletul fostului președinte al Consiliului.

Dacă în România veche a existat o oligarhie, și ea mai viețuiește și în România nouă, o deosebire fundamentală există între dânsa și cea maghiară; căci pe când aceasta din urmă era față de români, *generală*, oligarhia română nu era, și cu atât mai puțin, nu este astăzi, de cât *parțială*.

Di Vaida produce o confusiune în spirite, căci lasă a se înțelege ca întreaga Românie este față cu nouile provincii o apăsătoare oligarhie, tot atât de odioasă pentru românii din provinciile alipite dacă nu și mai odioasă de cât cea maghiară. Dsa afirmă chiar, că părțile de peste munți precum și Basarabia și Bucovina „*sunt stăpânite ca niște colonii ori pašalâcuri cucerite și supuse cu arma unei stăpâniri străine*“.

Orice bun român, sunt convins că vede în aceasta riscată afirmațiune, nu o rufă așa cum a eșit dela purtat, ci anume tăvălită prin lături, pentrucă lumea să se uite la ea cu un desgust nemeritat de biata țară.

Nu este de aceea nevoie să mai cern această chestiune. Constat numai că faptul este destul de regretabil.

Voiu aminti însă o împrejurare de natură a pune pe fostul președinte de Consiliu, într'o neplăcută și vădită contradicțiune.

Când a format dsa guvernul, guvern în care am primit să intru, am propus dlui Vaida să trimeată la Paris ca plenipotențiar pentru înhierea păcei pe Tache Ionescu. Dsa mi-a răspuns că este o imposibilitate, de oarece aparține oligarhiei și numirea ar fi rău primită de opinia publică. A fost zadarnică și insistența dlui dr I. Cantacuzino în acest sens.

Astăzi însă partidul dlui Vaida, a înglobat în sânul său întreg patrimoniul politic al oligarhului Tache Ionescu!

Așa dar dl Vaida lupta din răputeri în contra odioasei oligarhii române, dar are în jurul dsale, ca singure elemente de luptă în vechiul Regat, cohorte din aceasta oligarhie!

Curioasă luptă și la curios rezultat va duce.

* * *

Cu aceste rezerve și cu altele mai mărunte asupra căror, pentru a scurta, trec fără a mă opri, recunosc, fără incunjur, că multe din relele semnalate de fostul președinte al Consiliului sunt adevărate.

Da, este adevărat, că ne sbatem într'o stare de lucruri deplorabilă, care nu va duce și *la anarhia pusă la cale, de sus*, dupăcum afirmă fruntașul ardelean, dar care desigur apasă greu pe țară, și să-mi permită fostul președinte al Consiliului, să afirm că apasă pe *întreaga țară*, în egală măsură.

Dar a cui este vina?

Să facem o mică recapitulare istorică a evenimentelor politice dela întregirea țării încoace.

Când a demisionat guvernul Brătianu în toamna 1919, între persoanele căror s'a adresat Suveranul, pentru a forma guvernul care să prezideze alegerile generale, a fost și dl Maniu șeful partidului național ardelean.

Acele alegeri aveau o îndoită însemnătate: erau primele alegeri în România întregită; erau primele alegeri cu votul universal în țară la noi!

Ne găsiam prin urmare la o cotitură din cele mai importante în viața noastră politică.

D-l Maniu mi-a făcut cinstea să vie la mine spre a-mi lua avizul.

Fără cea mai mică ezitare, i-am spus că primind mandatul va avea invidiabila ocaziune să aducă un serviciu imens patriei.

Față cu unele scrupule ce vedeam la d-sa, i-am spus, atât cât amintirea mă slujește, cam următoarele:

„Ori care ar fi valoarea considerațiunilor cari ar putea să pledeze contra, serviciul ce veți aduce țării va fi atât de covârșitor, încât cred că este o datorie din partea d-vs. a le pune pe al doilea plan.“

Rezultatul se știe. D-l Maniu a declinat cinstea de a primi acea frumoasă însărcinare și s'a format guvernul de generali.

A fost atunci primul grăunte dăunător, căzut în mecanismul vieții noastre constituționale și partidul național ardelean îi poartă aproape întreaga răspundere.

Au trecut alegerile. S'a constituit guvernul, s'a întrunit Parlamentul.

În ziua în care s'a prezentat guvernul Parlamentului, trebuia să se facă alegerea președintelui Camerei.

Candidatul guvernului era d-l Vasile Goldiș.

În ședință chiar, s'a dat unul din spectacolele cele mai deplorabile și care a fost un nou pas către starea de lucruri de azi.

Un membru al majorității, politician învechit din hărțuelile sterile parlamentare, a transformat incinta Camerei în întrunire publică. Își pune singur candidatura la președinție, contra candidaturii guvernului, și pronunță un discurs care a făcut pe toți oamenii cu simț politic să se întrebe dacă erau la Cameră sau la „Dacia.“

Președintele Consiliului nu și-a dat de loc seama de cele ce s'au petrecut, și d-sa care se plânge astăzi că nu s'a respectat și nu se respectă Constituția, a uitat atunci cu totul de existența ei.

Trântirea candidatului oficial al guvernului era pe față un conflict între majoritate și guvern. Constituționalicește nu erau decât două soluțiuni: retragerea guvernului sau dizolvarea imediată a Parlamentului.

D-l Vaida a preferat soluțiunea a treia, aceea a echilibricești politice.

Care este oare caracteristica oligarhiei politice, dacă nu echilibriceștii pe-alături cu Constituția?

În urmă, d-l Vaida se pune la remorca președintelui Camerei, ales contra voinței guvernului, fără a-și da seamă că punea în plug ca un politician lipsit de cea mai mică experiență în treburile serioase de stat și care nu avea la activul său decât faptul c'a știut să infiltreze turbulența de stradă în desbaterile parlamentare.

Dl Vaida, care astăzi nu este decât unul din frunțașii politici ai partidului, găsește că din cauza luptelor politice nu poate lipsi din țară pentru a răspunde la invitarea conaționalilor noștri din America; dar în 1919 când situațiunea era atât de încurcată și turbure în țară deși era președinte al Consiliului de miniștri, pleacă în străinătate se înțepește acolo și lasă guvernarea pe mâna dlui St. Cicio, care, lipsit de orice experiență era jucăria docilă în mâini și mai puțin experimentate.

S'a format guvernul partidului poporului în Martie 1920.

Cu toate criticele făcute, constituirea acelu guvern a fost perfect constituțională, căci era bazată pe indicațiunile alegerilor parțiale, iar alegerile prezidate de acel guvern au fost cele *mai libere, din toate alegerile generale din România Mare.*

În Iunie 1921 membrii partidului național ardelean cu dnii Maniu și Vaida în frunte, hotărăsc de acord cu întreaga opoziție a părăsi Parlamentul, pentru un incident ridicol, și acești frunțași ardeleni cari strigă azi în contra oligarhiei din vechiul Regat, au mers de braț cu exponenții cei mai ruginiți ai acestei oligarhii, la *Palat!*

Netezirea drumului către starea de lucruri de azi, se făcea de către frunțașii ardeleni cu un zel admirabil, dar desigur demn de o mai bună cauză.

În fine, în preajma venirii sigure a liberalilor la putere am avut o convorbire personală cu dl Vaida, în casa unui fost coleg al meu de la Iași, rudă a dsale. I-am propus colaborarea pentru sesiunea ordinară care se deschisese cu următorul program:

Votarea bugetului.

Votarea lezei electorale.

Votarea lezei administrative.

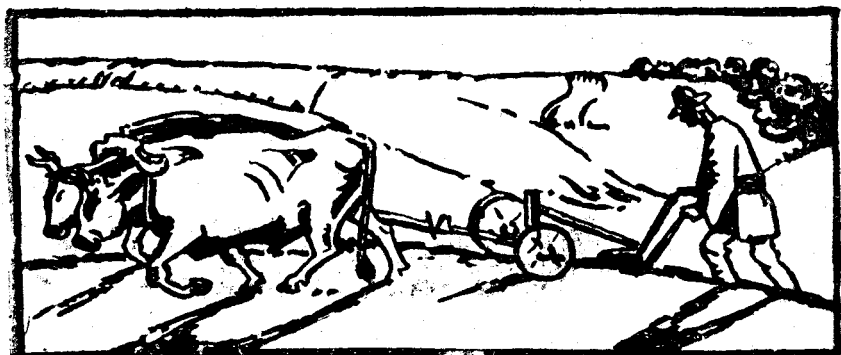
Strigările pentru modificarea Constituției.

Alegeri libere după disolvarea automată a Parlamentului.

Domnul Vaida a refuzat neted. Pentru ce? Nici acum nu am găsit răspunsul demn de un om de stat. Total s'a prăbușit și numai refuzului dsale de datorește tot ceea ce s'a întâmplat în urmă.

Când are cineva la pasivul său asemenea greșeli, pierde dreptul de a striga în contra urmărilor funeste cari s'au desprins din ele, necum pe acela de a le mai și exagera.

GENERAL AVERESCU

Ardealul se reface...

Cu cât trec zilele, cu atât mai mult se strâng laolaltă firele nevăzute care leagă într'o unitate bine încheată țara nouă. La cinci ani după unire, privind de la un capăt la altul cu ochii limpezi, vedem progresul simțitor de nivelare, apropierea binefăcătoare a tuturor provinciilor unite. Ori-cît de apăsător sub vechile regimuri, ori-cît de copleșit de influințe străine, poporul desrobotat a găsit în el puterea de a-și impune pecetea lui de simțire unitară.

Ardealul în acest proces de circulație a energiilor merge înainte cu pași siguri.

Într'o jumătate de deceniu accentuându-se în mod constant înfățișarea lui cu vechiul Regat, o serie de schimbări favorabile s'au produs aici. Este necuțutată mai întâi că în aspectul general o notă mai pronunțată românească a rezultat pe urma acestui contact și că orașele noastre atât de străine sub dominațiunea maghiară au început să se adapteze solului. Dar paralel cu cucerirea centrelor pe întreaga suprafață se poate vedea redeșteptarea forțelor ce-au fost încătușate atîta vreme. Pe terenul economic țărănimea, mai mult din inițiativa ei decât dintr'o protejire a organelor de stat, e într'o continuă întărire și ca o consecință a acestei fortificări, din liniștea statelor se ridică astăzi ca o avalanșă o generație proaspătă însetată de carte, care-a umplut școlile secundare și-a dat mii de studenți Universității din Cluj. Cultura românească își întinde rețeaua ei prin toate colțurile și o clasă conducătoare nouă cu suflet primenit și cu exigențe intelectuale mărite e în elaborare acum.

Ori-cât s'ar tânguie câte-o ipocrită Casandră, vărsând lacrimi de cerneală la cutare gazetă, ori-cât ar hăuli scribii provinciali și s'ar căina babele politice, adevărul se desface în fața tuturor și nu poate

fi tăgăduit. Ardealul după cei cinci ani dela alipire s'a ales cu o reală sporire a energiilor românești. Dictonul des repetat în tabăra celor să-tui, strâmbătura că „era mai bine subț ungru“ e o meschină trivialitate de cafenea, care nu s'a zămislit în creerul poporului nostru onest și cuviincios. Tot astfel de ridicolă e și povestea cu „revoluția“ ca și recenta bâlbăială dela Brașov cu „republica“. Fără a înregistra minciunile și ineptiile, masele noastre, valorizând beneficiile împrejurărilor schimbate, călăuzite de un admirabil bun simț muncesc înainte și câștigă teren la tot pasul.

Într'un singur domeniu Ardealul se prezintă cu un minus în vasta lui gospodărie: e cel politic. În cei cinci ani, în loc să-i crească resursele politice alături cu celelalte manifestări de viață, prestigiul i s'a diminuat tot mai mult. Din zilele prime ale unirii, când în conștiința generală a țării ardelenii erau așteptați ca salvatori, și până astăzi când apar ca o cantitate neglijabilă, o prăvălire continuă a coborât din ce în ce rostul politic al Ardealului. Vina e cunoscută în deobște, sunt oamenii care-au luat asupra-le destinele milioanele de-aici și care cu nepriceperea și îndrăzneala lor au risipit nebunește un capital formidabil. Asupra acestei constatări toată lumea e de acord. Întrebarea este însă, dacă nu sunt motive mai adânci, nu e o vină organică la mijloc, pe urma căreia Ardealul să fie nevoit a suferi încă timp îndelungat actuala situație deplorabilă? Nu cumva, — își zic unii, — prin îndelunga opresiune din trecut nervul politic al acestei provincii s'a atrofiat de-așa fel încât pentru o perioadă de timp e predestinată unei subordonări, până ce înlăturându-și o fatală infirmitate își va putea cuceri locul ce i-se cuvine pe drept la îndrumarea țării? Până la un punct e legitimă întrebarea, ținând seama de-o serie de aparențe și mai ales de fenomenul curios că o întregă galerie de figuri minuscule au reușit să aibă un rol reprezentativ în frământările politice de-aici.

Răspunsul se poate da ușor de către cei care cunosc starea reală a lucrurilor.

E adevărat că regimul unghuresc n'a fost priincios pentru dezvoltarea facultăților noastre politice în Ardeal. Izolat de tot aparatul vieții de stat poporul nostru a trăit politicește în nemișcare, pe socoteala lui agitându-se din când în când în timpul din urmă oameni de-a doua mână în cercul strâmt al unor preocupări mărunte. Intervenind descrierea, acești inofensivi retori ai adunărilor județene și-au schimbat repede rolul lor și ajutați de vremea tulbure care-a favorizat toate contrafacerea, s'au pomenit din bun senin bărbați de stat și conducători de țară. E prea firesc, că un eșec rușinos a venit să încheie repede cariera acestor eroi sgomotoși ai carnavalului nostru politic. Ar fi însă o mare greșală și-o mare nedreptate să se considere prăbușirea lor ca o disqualificare a unei provincii și din neputința unui consorțiu în pragul falimentului să se tragă concluzii asupra aptitudinilor marului tot.

Realitatea e cu totul alta.

Ardealul liberat s'a recules și politicește din neajunsurile de

veacuri împlinind grabnic golurile de eri și înarmându-se pentru viitor. Redesteptarea economică și culturală își găsesc echivalentul și în viața politică. Tot ce n'a îngăduit să se îndeplinească vitregia de-odinioară se înfăptuește astăzi. Masele populare călăuzite până curând numai de instinctul conservării au început să judece și-o conștiință politică vie e în preparație aici. Clasa mijlocie cu deosebire își lărgeste tot mai mult orizonturile și orientarea ei în trebile publice devine tot mai evidentă. Mai importantă însă e pregătirea unei noi generații de intelectuali scăpați de stigmatele trecutului a căror mentalitate se pune de acord cu trebuințele actuale. Această operă de închegare politică se desăvârșește incontinuu și rezultatele ei se întrevăd de pe-acum.

Va veni și poate nu e tocmai departe ziua când Ardealul cu necontestatele lui calități sufletești se va smulge dintr'o eclipsă trecătoare și va pune în cumpăna politică a țării adevărata lui greutate specifică. Pentru moment trebuie reținut faptul că în vreme ce lărmuitorii care-ați luat în deșert numele lui sunt dați la o parte de pe arenă și strigătul lor neputincios îl înghite marea românească, aici acasă energiile se strâng într'un mănunchiu...

Intr'o zi, în ziua când chiotul actualilor arendași va înceta de tot, va începe adevăratul Ardeal să vorbească și atunci se va auzi un alt glas, mult mai greu și mai hotărâtor.

Noi, fără pretenția de-a face prorocii, am dori să pregătim lumea pentru această zi, care va veni ca un nou razim al vieții noastre...

OCTAVIAN GOGA

Inima

Mi-e inima o albie de apă
Prin care trec întunecate valuri
De mari dureri, ce se izbesc de malurii
In mersul lor, și mai adânc o sașă.

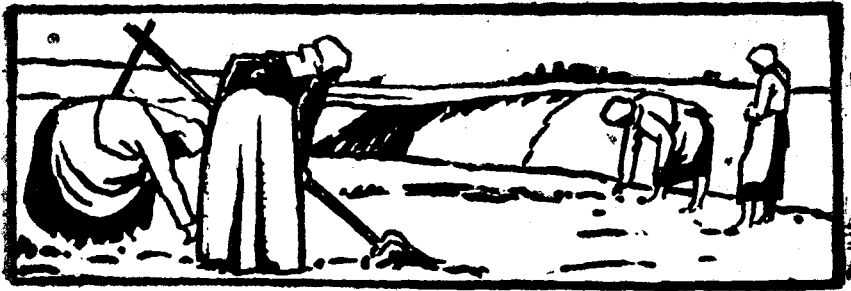
Cum se revarsă apele'n islazuri
Așa s'aruncă să-mi înece ele
Grădinile copilăriei mele —
Nețăr muritele de veci talazuri.

Și cresc gemând durerile într'una,
Mă zguduie pornirea lor cea largă,
Neimblânzită bate ca să spargă
In pieptul meu, năpraznică, furtuna.

Din vârtejasca lumii frământare
De mult își iau durerile ființa,
Ca un cuptor de foc mi-i suferința
Infipt în țărmul inimii amare.

Și când durerea nu se mai sfârșește
La vatra inimii îngenunchiate,
Deschid zăgazul lacrimilor toate
Și inima ușor se liniștește...

VOLBURĂ POIANĂ.

In lumina istoriei

— O pagină din memoriile contelui Károlyi —

Apăsarea vremii trecătoare are darul minunat de a stratifica și a cristaliza faptele omenești. Picătura cotidiană a zilelor cari se fugăresc neconținut filtrează tot înțelesul acțiunilor politice. In lumina istoriei tainele se desleagă, petele de umbră dispar, misterele își găsesc stăleul lor simplu și liniștit. Așteptăm, adesea, veacuri de-arândui, pentru a primi explicația clară, aproape copilărească, a cine știe cărui rebus încurcat al istoriei. Dar, răbdarea nu ne e pusă totdeauna la încercări atât de grele. In special, frământările generației noastre, sunt coplesite de potopul nesfârșit al mărturiilor contemporane. Firul istoric se găsește subț ochii noștri, și multe inexplicabile evenimente se limpezesc ca prin farmec. Conducătorii, cari au luat parte activă la sbuciumul poporului lor, nu vor să dispară din viață până când nu lasă contribuția lor stăruitoare la restabilirea adevărului.

O astfel de contribuție ar dori să fie și *Memoriile* pe cari contele Károlyi, fostul prim-ministru al Ungariei, le-a publicat de curând, voind a lămuri o epocă din prăvălirea tragică a țării sale. Indirect, paginile acestea ne interesează și pe noi. In perspectiva amefitoare a celor cinci ani din urmă ne apare și de data aceasta, din ce în ce mai clară și mai logică, într'o linie de o surprinzătoare consecvență psihologică, activitatea politică din ultima vreme a șefilor așa zisului partid național din Ardeal, neîndurații nostri adversari. Privim îndărăt, reconstruim capitalul sufletesc al trecutului și înțelegem tot mai lămurit gesturi și atitudini recente.

Intr'unul din numerile trecute ale *Țării Noastre*, acum câteva luni, dl Octavian Goga reconstitua o convorbire avută cu dl Vasile Goldiș, în 1914, cu prilejul înmormântării regelui Carol. Frunțașul dela Arad replicase atunci, la invitarea de a rămâne la București și de a se alătura acțiunii pentru intrarea în război a României: „Pro-

gramul partidului național nu prevede unirea cu România, programul partidului național este autonomia Ardealului!” Dl Vasile Goldiș n'a desmintit articolul dlui Octavian Goga, și nici nu putea s'o facă. În schimb, iată pe contele Károlyi care vine să confirme această destăinuire, arătând că și peste patru ani, la 1918, după ruperea frontului în Balcani, în plină debandadă militară a frontului austro-ungar din Italia, cu câteva zile înainte de izbucnirea revoluției, când zorii mântuirii se arătau și pentru cei orbi, pretențiile dlor Maniu, Vaida și Goldiș nu se suiau mai sus de aceeaș culme visată: autonomia Ardealului.

Să vorbească însă contele Károlyi :

„Cea mai importantă întrevvedere cu românii am avut-o în locuința mea din strada Universității. Din partea maghiară, în afară de mine au luat parte Garami Ernő, membru fruntaș al partidului conservator democrat și Jászai Oszkár. Din partea partidului național au fost Ion Erdélyi, Aurel Vlad, Pop Ciceo, Aurel Lazar, Alexandru Vaida și Vasile Goldiș.

Trebue să recunosc, că la români greutățile păreau mai mari, deoarece tratativele erau mai întârziate. Aceasta se datora împrejurării că simțeau o putere tot mai mare în sine și tot mai mică în monarhia care se lupta cu Antanta. *În dosul lor stătea armata română.*

Printre politicienii români cu cari am tratat nu era încă o unitate de vederi necesară pentru o înțelegere. *Românii cereau o autonomie extrem de largă pentru poporul român, adecă pentru Ardeal, care ar fi fost legat cu patria-mumă cu fire mult mai slabe decum am fi dorit-o noi. Dar nici din pretențiunea cea mai exagerată nu lipsea ideea expresă de a nu se rupe de Ungaria și politica lor bazată pe această largă autonomie avea caracterul hotărât al orientăției maghiare.*

Aceasta, și faptul că au tratat cu mine și au căutat înțelegere pe bază de autonomie, *e foarte probabil că s'ar fi găsit un „modus vivendi“ dacă regele m'ar fi autorizat la timp cu formarea guvernului.* Mai trebue oare să explic în situația de astăzi ce ar fi însemnat aceasta pentru statul maghiar? În cursul tratativelor m'au autorizat să declar regelui că, pe români i-ar liniști foarte mult, dacă ar numi un guvern Károlyi. *Abia cu câteva zile înainte de revoluție Alexandru Vaida, prim-ministrul de mai târziu al românilor și Vasile Goldiș, prezentându-se arhiducelei Iosif i-au declarat că românii doresc numirea mea ca prim-ministru.*

Încă înainte de tratative, m'a căutat Hock János comunicându-mi că Ion Erdélyi*), exponentul partidului național român din Budapesta, care mai târziu a devenit și ministru în Budapesta, a fost la el și

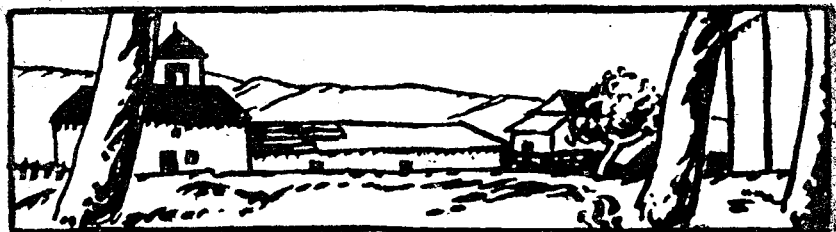
*) Oricât de ridicol ar părea amestecul în aceste grave chestiuni numele dlui Ion Erdélyi, o obscură figură provincială, el își are tâlcul lui, d. Erdélyi fiind vărul și omul de încredere al d-lui Iuliu Maniu, deci împuternicitul acestuia. (I. B.)

i-a spus că ar trebui să încep tratative cu Iuliu Maniu, deputat național, pentru că dânsul reprezintă națiunea română. Tot atunci Erdélyi a declarat că, dacă regele mă va autoriza cu formarea guvernului și dacă, desemnat fiind ca prim-ministru voi asigura pe seama românilor autonomia, în baza acestui program dâșii sunt învôși să se înțeleagă cu mine în care se încred și sunt dispuși să sprijinească guvernul meu. Când Hock János a stăruit să se închee un pact formal și până la numirea mea, Ion Erdélyi a refuzat, spunând că un deputat opoziționist nu poate fi în ochii poporului român suficientă garanție pentru obținerea autonomiei.

Noi, în fața acestei mărturii, ținând în mână asemenea dovezi, nu vom acuza pe nimeni de trădare. Dar, nici nu ne vom mai mira, atunci când vom auzi răsărind de lângă noi lozinca egoistă și strâmtă: „Ardealul al Ardelenilor!” sau înjurătura grosolană: „E mai rău ca pe vremea lui Tisza!” Sunt izbucniri târzii ale unei concepții adânc înrădăcinate, care s'a hrănit o viață întreagă din visurile unei autonomii provinciale în Ardeal, și care n'a năzuit niciodată dincolo de îndrăznetul proiect al „Statelor-Unite ale Austriei-Mari...”

Trecutul vorbește lămurit, trecutul explică tot, dar trecutul, să ni se dea voie, trebuie iremediabil îngropat.

ION BALINT

Unificarea administrativă

Lucrarea asupra unificării administrative a „Asociațiunii funcționarilor administrativi din Transilvania“*) cuprinde studii și anchete de o foarte mare importanță. În această broșură se expune cuvântul autorizat al funcționarilor în problema atât de actuală și dificilă a administrației. Cum nu odată am stăruit asupra necesității unei activități pozitive în această direcție, apariția studiului amintit ne procură o justificată bucurie.

Salvarea administrației, ca mai toate chestiunile de seamă din ultimii cinci ani, încăpuse și ea pe mâna demagogilor, constituindu-și din acest neajuns social și politic o puternică armă electorală. Politica militantă persistă, până de curând, cu încăpăținare, să acrediteze falsă lozincă că țara s'ar putea fericii și numai cu vorbe. Studiul funcționarilor publici, cunoscut fiind de opinia publică, nu numai că va scoate chestiunea administrativă de sub influența politicianismului, dar va urmări și exigențele celor exploatați până eri.

Volumul scos de pomenita Asociațiune are de scop combaterea proiectului de reformă administrativă depus pe biroul Camerii de actualul guvern, arătând în mod paralel și articol cu articol greșelile și neajunsurile lui. Nu suntem revistă de specialitate ca să putem intra în toate amănunțele proiectului cât și a criticii ce i-se aduce. Ținem însă, ca și altă dată, să relevăm contribuția pozitivă a Ardealului la guvernarea țării, reținând și de o parte și de alta doar principii.

Proiectul de reformă administrativă al guvernului nici n'ar merita vre-o solitudine deosebită. După aprecierea reprezentanților funcționarilor cari i-au cântărit valoarea, el nu tălmăcește nici măcar principii fundamentale de care este condus. Nu se știe dacă se intenționează centralizarea sau descentralizarea administrativă. Suferind de un asemenea defect inițial, o analiză amănunțită nu ar avea nici un rost.

*) Materialul pentru „Unificarea administrativă“ elaborat de dr. Ilie Oana. Editura „Arieșeana“, Turda.

Studiul funcționarilor administrativi pune chestiunea în justa ei valoare. Dupăcum zice unul din colaboratorii lui, de administrație depinde însăși posibilitatea de propășire pe toate terenele vieții publice, ea este menită să aducă armonizarea vieții sociale, ca și croirea alviei pentru dezvoltarea națională, cel puțin pentru un veac; o greșală fundamentală strecurată la înfăptuirea ei poate avea repercusiuni cari pentru țară pot egala cu un războiu pierdut.

Astfel privind chestiunea, lucrarea funcționarilor ține să lămurească întâi principiile și numai apoi se ocupă de proiectul propriu zis și de organizarea ramurilor active de administrație. Autorii își pun întrebarea: ce cuprinde în sine noțiunea descentralizării? Înseamnă aceasta o simplă descărcare a organelor centrale, a ministerelor, sau aceasta are și un sens mai adânc, însemnând — cum foarte bine observă d. Oană, principalul autor al lucrării — și un drept de autoadministrare, adică facultatea județului, sau a comunei de a se administra și desvolta prin proprie inițiativă și chibzuință, bineînțeles în cadrele dispozițiilor legale.

Proiectul guvernului, nefăcând această necesară distincție, cade într-o serie de greșeli, uneori acordând pe amândouă, alteori suprimând pe cea de a doua. Am putea zice că realmente reforma guvernului o intenționează numai pe cea dintâi, adică descentralizarea ministerelor, remițând unele din atribuțiunile sale organelor proprii, iar nu unor organe județene sau comunale. Și ceea ce recunoaște pe seama acestora, supune celei mai riguroase tutele a agenților săi. Prin urmare, avem de-aface cu două concepțiuni diametral opuse.

În adevăr, proiectul guvernului este de o concepție cât se poate de îngustă. Pentru administrația din Transilvania el înseamnă o nouă ciuintire, dar fără să introducă vreo inovație. Doar controlul exagerat al centrului se consolidează pe cale de legiferare pe care până acum nu-l aveam. Desființează pe sub prefect ca șef administrativ trecând această sarcină asupra prefectului; șterge plasa și nu institue nimic în loc; distruge pe notarul comunal luându-i orice atribuțiune și supunându-l ordinelor directe ale primarului. Mai departe, proiectul nu recunoaște nici un act de independență, în nici o direcție, a instanțelor corporative ce institue; totul, dar absolut totul trebuie să aibă aprobarea, fie a prefectului, fie a ministerului.

În opoziție cu planurile guvernului, funcționarii administrativi preconizează o cât mai largă auto-administrare, separând administrația de politică. Aceasta se poate obține, fie prin menținerea actualului subprefect, restituindu-i-se atribuțiunile avute, fie prin ridicarea directorului prefecturii din vechiul Regat la acest grad. Prefectul să rămâie cu atribuțiunile lui de observator și îndrumător al curentelor sociale, culturale, economice, politice și inspector — singurul dacă s'ar putea — al tuturor serviciilor publice dintr'un județ. Sau, dacă totuș ținem să-l facem șef administrativ, atunci să-i impunem măcar o pregătire specială. După proiectul guvernului, prefectul n'ar trebui decât să aibă vârsta de 25 ani, să știe scrie și ceti și să fie cetățean român. Cum consiliul județean s'ar compune din membri aleși, cum plasa se des-

ființează, iar notarul comunal se degradează și ca atribuțiuni și ca pregătire, — organizația județului ar fi lipsită de oameni cu pregătire specială, ea s'ar compune din oameni, dacă nu chiar analfabeți, în orice caz diletanți.

Funcționarii publici se ridică hotărât împotriva acestor aberații, propunând în locul lor organe și persoane cari au trecut demult prin proba experiențelor. Ei se declară nu numai pentru menținerea actualelor plăși, dar pentru directa lor dezvoltare, făcând din ele, așazicând o mică prefectură, după cum era prevăzut în proiectul partidului poporului.

În adevăr, nu poate fi numită o inovație fericită aceea care ridică o autoritate fixă, îndeobște cunoscută, ușor accesibilă, fiind situată la o distanță de abia câteva ceasuri de domiciliul reclamantului, pentruca, mutând-o sub altă formă la sediul prefecturii, și plimbând-o din caz în caz, cu stampila în buzunar, pe distanțe de zeci și sute de kilometri să facă inspecții. Respectarea drepturilor cetățenești și observarea mișcărilor sociale reclamă conviețuire permanentă, legături neîntrerupte cu cei administrați, pe care sistemul ambulant nu le va putea urmări. Cu altă ocazie, credem că vom putea arăta că este și mai costisitor.

Ceeace este mai de valoare în contribuția funcționarilor administrativi este solicitudinea ce o depun pentru dezvoltarea comunei. Argumentele aduse își găsesc o netăgăduită justificare atât în experiențele mai vechi, cât și în nevoile curente ale vieții noastre publice. Ei prevăd trei feluri de comune: mici, mari și urbane, arătând în dreptul fiecăreia considerațiunile de ordin social, cultural, economic și chiar politic. Dezvoltarea fiecăreia în parte nu se poate concepe prin o îndrumare dela distanță. Interesele acestora, privite dela sediul prefecturii par așa de variate, încât este cu neputință să întâmpine vreo înțelegere. Centralizarea aceasta nu-și poate găsi nici o justificare reală. Căci în comunele urbane — unde s'ar putea invoca considerațiuni de ordin național, — înșiși funcționarii propun cele mai sigure garanții pentru apărarea intereselor naționale, până la crearea unui echilibru normal al populației urbane. Dar funcționarii merg și mai departe. Ei propun anumite garanții și în comuna rurală, cerând ca preotul, învățătorul, medicul să facă parte de drept din consiliu.

Firește, principiile arătate până aci ajung în conflict și cu statutul funcționarilor. Nu e mirare deci, dacă autorii studiului de care ne ocupăm caută o ocrotire în cadrele acestei noi legi. Atât situația de drept, cât și calificarea funcționarilor administrativi trebuie precis regulamentată. Altfel nu se va mai isprăvi niciodată cu sistemul funcționarilor nomazi, cari veșnic se găsesc în căutarea unei slujbe mai bune, dar fără a se gândi vreodată și la o pregătire mai bună.

Acestea ar fi, în liniamente generale, deosebirea de principii și de spirit a celor două proiecte de reformă administrativă. De sigur funcționarii noștri administrativi, prin experiența ce și-au câștigat în această materie, sunt îndeajuns de competenți pentruca glasul lor să nu rămâie numai un strigăt în pustiu. Din partea noastră am mai adauga însă și următoarele considerațiuni.

Deodată cu descentralizarea administrativă credem necesar să tindem spre o descentralizare politică. Este un fenomen foarte curios astăzi, stăruitoarea și neobosita îmbulzeală la ocuparea funcțiilor politice. După o viață liberă de abea cinci ani, o vreme în care toate neajunsurile s'au aruncat în sarcina răului ce a rezultat din lipsa de oameni, fără să fi avut vreo surescenență remarcabilă am ajuns în situația să avem pentru fiecare mandat de deputat sau post de prefect zeci de candidați. În afară de ambițiunile morbide, explicația acestui fenomen o găsim în parte și în actualul sistem administrativ. În viața noastră publică de astăzi, nu poți avea cuvânt decât fiind: deputat, prefect, sau ministru. Nimic mai firesc deci, ca lumea să dea năvală asupra singurelor funcțiuni cu autoritate, neglijând pe cele cu autoritate ștearsă. Orice altă slujbă în țara aceasta este sau un refugiu pentru cei fără existență, sau un prilej de servicii benevole pentru patrioți neclintiți în optimismul lor. Cât privește atribuțiunile acestora, ele de mult nu mai există. Așa se explică ciudatul rol ce-l joacă cei mai înalți funcționari publici, când bunăoară ministrul cutăre se ocupă de soarta primarilor din cele mai înfundate comune dela marginea țării, de licența de crâsmă, de pașapoarte și câte alte nimicuri, lucruri cari altădată erau incompatibile cu demnitatea de ministru, necum să și-le mai asume ca atribuțiuni. Pe urma ministrului merge prefectul, iar deputatul și senatorul face administrație. Cei trei factori importanți ce ne-au mai rămas iau în antrepriză, deavalma, conducerea treburilor obștești.

Cu totul altfel s'ar desvolta lucrurile, dacă descentralizarea s'ar face și realmente, iar nu fictiv. Să nu mai fie nevoie să intri în Parlament ca să-ți aperi interesele comunale, și să nu fie nevoie să devii ministru ca să-ți poți spune cuvântul în trebile unui oraș. Paralel cu descentralizarea administrativă s'ar putea canaliza și ambițiunile și grada valorile politice.

Având acum experiențele celor cinci ani trăiți, interval în care au luat naștere două proiecte de reformă administrativă, numeroase publicațiuni științifice la care se mai adaugă și prețioasa contribuție practică a funcționarilor adminiistrativi, problema nu mai prezintă greutăți deosebite. **Ca să avem o bună și unică administrație de-acum nu ne mai trebuie decât un singur lucru: bunăvoință...**

P. NEMOIANU

Popa Ardealului

Eu încep banal, știu, dar a fost într'adevăr. o seară frumoasă de Mai cu lună plină, iar eu mă aflam în grădina seminarului sfântului Ipolit. Ce vrei? Aveam nouăsprezece ani atunci și eram înamorat. Un răvășel, cel dintâi în viață, ce-l primisem în ziua aceea dela „un inger de față cu ochi negri“, m'a alungat în grădină.

Și vedeți, dumnezeiescul parfum al florilor de primăvară nu mă îmbăta. „Palida regină a nopților senine și amoroase“, eu nici n'o vedeam. Întins pe-o pajiște de verdeață, gustam în tăcere, închizând și deschizând ochii, farmecul sigurătății. Iar gândurile mele sbureau departe, departe, străbăteau cei trei ani, cari mai aveam să-i petrec în seminar. Se opriau tocmai la un mic sătuleț așezat într'o regiune poetică, unde eu aveam să fiu popă, iar ea preoteasă, când auzii între tufișurile grădinei șoapte omenești.

— Adu-ți aminte, Doamne, de roaba ta Veronica, de robul tău Nicodim, de robii tăi Petre și Grigorie și... de mine păcătosul și nevrednicul...

Pe-atunci studiam spiritismul și la început credeam că-i vre-un suflet întors din altă lume. Vre-un suflet de popă necăjit, care nu și-a făcut toate slujbele în viață. Suflet-nesuflet, îmi era ciudă: mă trezia din visuri prea dulci.

Dar șoaptele nu mai conteniau.

— Și iartă-mă, Doamne, că nu fac leturghia pentru ei, dar tu știi că Metropolitul m'a răspopit...

Acum știam cine-i. Era Adămuț cel micuț, popa Ardealului. Am pornit să-l caut și am dat de el lângă un tufiș de alun. O mogâldeată de om cu barbă lungă, îmbrăcat în palton negru și cu pălărie albă de paie, în cap. Făcea mătăanii după mătăanii și suspina. I-am pus mâna pe umeri.

— D-ta aici, părinte Adămuț? Mă privi speriat și după-ce se încredință că nu-i rectorul seminarului, (se temea de el mai tare ca seminaristii) — îmi răspunse:

— Aici, frățioare, îmi fac slujbele. Știi, omul necăjit le face când poate unde se nimerește. Dar tu, ce cauți noaptea pe aici?

— Eu, ce să caut? N'am putut adormi și am ieșit la aier...

— Hm, frățioare, n'o fi chiar așa! Îți știu eu durerea doi ochi frumoși, așa-i?

— O fi, părinte...

— Și câți ani ai, frățioare ?

— Nouăsprezece ! Mai am trei și apoi....

— Și apoi... șterge-te pe buze, frățioare ...Se mărită până atunci.,
(N'a fost prooroc mincinos.)

— O fi, părinte, — am mai zis, simțind că îngălbenesc și trezindu-mă din toate visurile. Așa vei fi pățit și dta în vremea dtaie.

A fost o vorbă ne la locul ei. S'a apucat omul să plângă și să se lovească cu pumnii în cap. În vreme-ce încercam să-l domolesc, mi-am reamintit trista lui poveste.

* * *

În seminarul sfântului Ipolit și-a petrecut și părintele Adămuț tinerețele, învățând Dogmatica și Dreptul canonic și gândindu-se la Anicuța, fata dascălului din satul lor, cea „frumoasă ca Evanghelia sfântului Ion,” care îl aștepta cu dor s'o facă preoteasă. La trei săptămâni după absolvirea seminarului s'a desfășurat apoi trista lui tragedie. I-a ars mireasa la cununie, în vremea lui „Isaia dăntuiește”. La a treia înconjurare a icoanelor s'a aprins vâlul dela mireasă de flacăra unei lumini și după un ceas de suferințe cumplite a murit în brațele lui.

Un an întreg și-a petrecut apoi zilele aproape numai în cimitir. Ii scormonia mormântul cu degetele și plângea, de dimineața până seara. Uneori ședea pe iarbă, la oarecare depărtare de mormânt și privea perdut în zare fără se plângă. Atunci oamenii ziceau, că i-se arată mireasa, așa cum era în ziua cununiei: bălaie și frumoasă ca Evanghelia sfântului Ion. Vorbea rar și puțin, părinții îl socoteau în pragul nebuniei.

Când se împlinise anul dela cununie, s'a dus în cimitir încă înainte de-a se miji de ziua. A stat cu coatele răzimate de crucea mormântului până la apusul soarelui, când, ca deșteptat dintr'un vis, se ridică de-odată și își duse mâna la inimă.

— Anicuța, sufletul meu, mi-ai fost dragă de când erai mică... De-acum nu te mai las în mormânt... Vino, să te îngrop aici, în inima mea... Să te port mereu cu mine,

Și pe buze i-se ivi cel dintâi zâmbet, dela cununie încoace.

De-atunci s'a făcut alt om, uneori era chiar vesel. Părinții l'au îndemnat să-și caute altă slujbă și să se însoare. Adămuț le-a aruncat-o privire mâniaoasă, iar a doua zi a plecat la drum. S'a dus la Metropolitul.

Privindu-l cu multă bunăvoință, Metropolitul îi spuse câte-va cuvinte de mângâiere și îi dăde acelaș sfat, ca și părinții.

— Așa, fiule! E prea trist să fii toată viața legat de-un mormânt...

— Dar nu mai este în mormânt, preasfințite, — răspunse Adămuț tresărind, — am scos'o de-acolo. Am îngropat-o aici, uite...

Și își desfăcu haina la piept.

— Ce vrei dar? — îl mai întrebă Metropolitul privindu-l cu milă.

— Hirotonia!

— Bine, fătul meu! Îți dau timp de șase săptămâni, să te gândesti...

— Nu, preasfințite, — făcu acum Adămuț întunecându-se, m'am gândit de-ajuns un an de zile...

Se hirotoni în ziua sfintei Adormiri. Când la înconjurarea altarului corul începu „Isaia dăntuiește“, i-se umplură ochii de lacrimi. La a treia înconjurare se întoarse brusc către Metropolitul și îl privi cu ochi speriați. O lacrimă se furișă și în ochii Metropolitului și îi ceti molitvele hirotoniei.

A ajuns popă în Spătăcel și s'a făcut iubit de tot satul, în scurtă vreme. Făcea slujbele cu multă evlavie și predica frumos. Numai la cununii, când se făcea a treia înconjurare a altarului i-se întunecau privirile. Atunci era alb ca varul.

Din an în an devenia tot mai posomorât. Posomorât la feștăni, posomorât la pomeni, posomorât când vorbea cu oamenii și când nu vorbea. Dealtfel cu oamenii nu întindea zeamă lungă, răspundea numai întrebărilor ce i-se adresau, răspunsuri scurte, de-un cuvânt ori două.

— E om sfânt, — ziceau femeile, — nu-i place să vorbească cu oamenii, c' numai cu Dumnezeu.

În anul al unsprezecelea al preoției, la sărbătoarea sfintei Adormiri, rosti o predică minunată. Curgeau vorbele din gura lui ca mierea, dar privirile îi erau îndreptate mereu înspre tavanul zugrăvit cu sfinți al bisericii. Oamenii îi sorbiau fiecare cuvânt.

Când predica era mai frumoasă, părintele Adămuț se opri deodată, își lovi fruntea cu palma și isbucni într'un răs sălbatec.

— Oameni buni, oameni buni, știți voi, că eu n'am jucat la nunta mea? Atunci am plâns, măi, așa să știți... Să vă joc acum una!

Și îmbrăcat în odăjdii, cum era, se porni la joc de-alungul bisericii, răsturnând scaune, feșnice și tetrapoade și îmbrâncind pe oameni.

Femeile își făceau cruce și își scuipau în sân, iar bărbații îl legară. În ziua următoare l'au dus la casa de nebuni.

A scăpat de-acolo după vre-un an și jumătate. În Spătăcel era acum alt popă. El a fost răspopit și trecut la pensie.

Nu i-a rămas, decât să se facă pribeag. A devenit „Adămuț cel micuț, popa Ardealului“, unit ori neunit, cum vrei și cum era satul prin care trecea.

Oamenii, miloși, îi dădeau să mănânce și să bea, iar el drept mulțămită le trăgea un dans strașnic și o lua către alt sat.

Dela femei primea și bani pentru slujbe, iar slujbele le făcea unde putea, prin tufișuri și pe la umbrele copacilor. Din când în când venia și pe la seminarul sfântului Ipolit. Seminaristii îl primeau cu drag și cu milă și îl duceau la masă, iar după masă în grădină.

— Frățiorilor, — zicea după-ce ajungea în grădină, — voi mi-ați dat să mănânc, plătească-vă Dumnezeu! Acum să vă joc una!

Și juca, până se făcea tot apă...

Dacă sosia în oraș pe înserate, săria gardul în grădina seminarului și dormia în tufișul de alun, iar în ziua următoare răsăria între seminaristi ca un „Deus ex machina“. Când uita vre-unul și-i amintea tinerețele, se lovia cu pumnii în cap și plângea, cum făcea și acum.

— Părinte Adămuț, — i-am zis, dacă am văzut că nu-l pot domoli altcum, — n'ai putea să-mi joci una?

L'am nemerit. Mi-a jucat ca vre-o cinci minute, chiuind și pocnind în degete. Apoi se opri și mă prinse de mână.

— Acum frățioare, du-te în treabă-ți! Culcă-te, visează ochii cei frumoși și lasă-mă și pe mine să mă culc. Că am niște junghiuri grele...

A doua zi, la masă, a fost posomorât ca nici-odată până atunci și galben ca ceara: Privirile duioase, ce le arunca seminariștilor, păreau priviri de adio...

— Măi, frățiori, — ne zise la ridicarea mesei, — eu am junghiuri grele și simt că n'am să vă mai văd. Veniți în grădină, să vă mai joc odată.

Jocul lui acum a fost nebun, sălbatec. Când bătea cu piciorul credeai că vrea să intre în pământ... Dar a fost scurt. Fruntea i-se umplu de sudori și atunci se opri, ne mai privi odată și apoi o luă în fugă, către poartă...

În dimineața zilei următoare l'au aflat în satul vecin, lângă un gard, țepăn. În mâna dreaptă, ținea strânsă ca în clește o cărțuție. Era Evanghelia sfântului Ion.

* * *

Sfântul Petre se apropie de tronul Tatălui ceresc.

— Doamne, vine Adămuț cel micuț, popa Ardealului...

— Deschide-i, Petre, deschide-i, răspunde Tatăl cu bunătațe.

— Dar, Doamne, — zice iar sfântul Petre, făcând trei mătâni, — am deschis cartea cea mare a vieții oamenilor. Ingerii tăi n'au însemnat viața lui Adămuț dela cununia lui încoace.

— Așa-i, Petre! De-atunci el n'a mai trăit. A purtat numai o cruce grea pe umeri. L'am ușurat acum...

— Doamne, dreptatea ta e dreptate în veac, — mai zice sfântul Petre, își desface cheile dela brâu, o iea către poartă și o deschide.

— Intră, frate, întru bucuria Domnului tău, — zice lui Adămuț și îl sărută pe amândoi obraji.

Un sfânt patriarh se apropie cu o carte de aur, o deschide și o întinde lui Adămuț. Și Adămuț citește:

— „La început era cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era cuvântul“...

În ochii lui isvoresc doi stropi de lacrimi și se prefac în stropi de aur. Un înger aleargă și le culege.

— Au fost ultimele tale lacrimi, — îi zice, și le așează în vasul ce cuprinde ultimele lacrimi ale celor fericiți.

Corul îngerilor reîncepe:

— „Și se va șterge toată lacrima, dela toată fața...“

SEPTIMIU POPA

Congresul presei din Cluj

— Unele lămuriri —

Pentru că vreo câțiva din reprezentanții celor două ziare bucureștene: *Adevărul* și *Lupta* au avut de suferit la sosirea lor în Cluj o manifestație ostilă, egală cu un loial avertisment; pentru că neplăcutul incident s'a repetat cu prilejul unei ședințe publice; pentru că publicul adunat în sala Teatrului național a refuzat să asculte conferința unui redactor de la monitorul personal al dlui Iacob Rozenhal; pentru toate aceste motive la care s'a adăugat teama firească de unele viitoare complicațiuni, congresul presei dela Cluj din ziua de 16 Decembrie trecut nu s'a mai ținut. El s'a amânat pentru ziua de 27 Ianuarie 1924, la București, unde forțele polițienești ale dlui general Nicolescu vor ocroti cred, cu mai mult succes pe confrăți noștri din strada Sărindar, acești răsfățați ai opiniei publice.

Până atunci, ni se aruncă de-avalma priviri piezișe și reproșuri amare de pe ambele trotuare ale Lipscănicei gazetărești din Capitală. Toți suntem de vină pentru cele întâmplate la Cluj numai șefii de raioane ai acestui Bazar de păreri, nu. E răspunzător mai întâi guvernul, care n'a pus în mișcare destule patrule de cavalerie cu sulii; pentru a permite dlui Constantin Bacalbașa să arate „cum ajunge cineva ziarist“. E culpabil apoi dl Octavian Goga, care, în conferința sa despre *Ideia Națională*, s'a încumtat să vorbească cu o românească revoltă împotriva presei de negustori dela noi. Și sunt, în sfârșit, cel puțin complici, dacă nu chiar autori principali, înșiși ziariștii din Ardeal, cari, nu numai că au nesocotit îndatoririle lor ospitaliere dar au complotat din umbră, prin subterane, „pentru a zădărnici și congresul presei din România și ținerea conferinței dlui C. Bacalbașa“.

Această acuzație, formulată hotărât și limpede, am văzut-o trecută la *Dimineața*, sub iscălitura dlui C. Demetrescu, și repetată în mod anonim la *Presa* dlui Albert Honigman. Noi ne-am adunat, adică, o ceată de „huligani“ ai condeului ardelenesc, în birourile „editorului“ Sebastian Bornemisa, un „antisemit declarat și activ“ și acolo sub inspirația ațățătoare a directorului *Țării Noastre* „am pus la cale-

turburările“ studenției de a doua zi. Iată-ne deci în dubla postură de gazde trădătoare și de instigatori ai tineretului...

Să ne disculpăm? Nici nu ne trece prin minte. Să dăm explicațiile cari ni se cer? Nici atâta. Pentru lămurirea publicului cetitor, permanent indus în eroare de informații necinstite, vom arăta aici, totuși, care este adevărul.

Ca în todeauna, sub un strat antipatic de rea credință, dincolo de comentariile mutilate, zace strivit și un fond de realitate. O atitudine a „Sindicatului presei române din Ardeal“ f.ță de congresul din Cluj a existat într'adevăr. Mai întâi, ne-a mișcat rândurile justificata nemulțumire față de chipul cum fusese organizat, de-acolo din strada Sărindar, acest nenorocos congres. În programul publicat prin gazetele din Capitală, și care nici n'a fost comunicat la Cluj, ne-a izbit în chip surprinzător contrastul dintre participarea oferită „Sindicatului presei minoritare“ și aceea rezervată „Sindicatului presei române“. Dl C. Bacalbașa, organizatorul congresului, dăduse ziaristilor români, din Ardeal un rol de vechili. Confratele meu dl Ión Clôpoțel, corespondentul *Adevărului* avea în grija sa mobilizarea birjelor și automobilelor cari aveau să transporte pe congresiști prin oraș; d. Em. Procopiu, redactorul responsabil al *Patriei* era însărcinat cu partea culinară a celor trei banchete succesive dela „New-York“, iar inimosul redactor politic al *Infrățirei*, d. D. Cucu, alerga neobosit ca o suveică pela toate hotelurile, copleșit de bonurile încuarteruirii. Partea intelectuală a desbaterilor era rezervată, bineînțeles, bunelor rude de sânge ale dlor Rozenthal și Honigman : dl Emeric Kádár trebuia să vorbească despre „*Contractul colectiv al ziaristilor*“, d. E. Szegő trebuia să inițieze în „*Problemele presei minoritare*“, d. Ernest Ligeti primise să ne lămurească despre „*Legăturile cu Sindicatul de presă din străinătate*“, iar ședințele congresului aveau să fie prezidate alternativ de către dl D. Tomescu, președintele „Sindicatului presei române“ și de dl Em. Kádár, vice-președintele „Sindicatului presei maghiare din Ardeal“.

Alarmați de această vădită stare din inferioritate, în care eram aruncați în chip jicnitor, douăzeci de membri ai „Sindicatului presei române“, printre cari scriitorul acestor rânduri, care era și delegat în congresul dela Cluj, ne-am întrunit într'o atmosferă pașnică, cu gândul de a pară această nesocotire a scrisului național din Ardeal. Ne îngrijora în același timp o altă perspectivă. În desbaterile congresului, cuprindea un loc important capitolul constituirei unei „*Federate a Asociațiilor de presă din România*“. E de prisos să mai arăt aici, că și în această numită Federală, rostul modestului nostru Sindicat din Ardeal și mult prea nesocotitele interese ale scrisului românesc erau așezate de-asemena pe un picior de primejdioasă inferioritate. Voi spune numai atât, că niciodată o adunare generală a „Sindicatului presei române din Ardeal“ nu examinase această idee, și că, după statutele sale, nu se putea hotărî nimic, decât în cadrele limpezte ale unei bine precizate împuterniciri.

Am decis prin urmăre, în consfăturrea pe care am ținut-o cu două zile înainte de data congresului, să ne mărturisim punctul nostru de

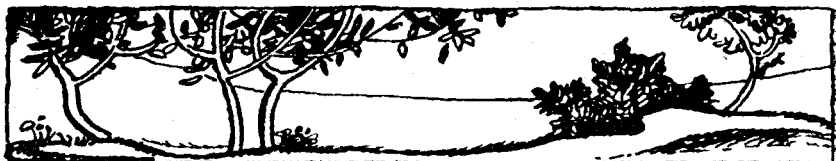
vedere și am fost împuternicit să iau contact în această privință cu comitetul „Sindicatului presei române din Ardeal“. Ei bine, s'a întâmplat atunci ceva neașteptat. Intreg comitetul acestui Sindicat și-a însușit nemulțumirile noastre, ale conspiratorilor! și, trecând într'un proces-verbal regretul său despre felul cum a fost tratat cu prilejul organizării congresului, a făcut toate rezervele sale în privința „Federaliei“, refuzând să se pronunțe asupra utilității ei.

Aci se termină povestea cu fiorosul „complot“ din birourile „antisemitului“ meu amic, Bornemisa. Congresul general al presei nu s'a mai ținut. N'am avut deci ocazia să îndeplinesc mandatul, de două ori întărit, de a lua parte la desbateri. În schimb, s'a aranjat un fel de consfătuire la hotel „Astoria“, în camera de toaletă a d-lui C. Bacalbașa, consfătuire la care n'am fost poftit, la care n'aș fi luat parte, și la care s'a declarat „Federala“ presei constituită „în principiu“; apoi s'a organizat un fel de banchet clandestin la restaurantul „Central“, unde d. l. Agârbiceanu a ținut o plângătoare dizertație despre „*cea mai penibilă zi din viața sa*“: ziua în care publicul a acoperit cu vociferări împotriva *Adevărului* conferința președintelui „Sindicatului ziaristilor“ din București.

A fost, această zi, atât de penibilă și a fost, mai ales, o manifestație atât de insultătoare pentru presa întreagă? E destul să amintim numai trei din ziarele românești din Capitală, cari nu s'au simțit câtuș de puțin vizate: *Universul*, *Indreptarea* și *Viitorul*. Am fost, noi, vinovați de instigație și au fost studenții împinși dela spate să manifesteze? Ar însemna să adresăm acestora o gravă ofensă demnității lor cetățenești dacă i-am socoti uneltele cuiva.

Dar, pentru a încheia această lungă excursie în jurul unor hui-dueli demonstrative, să punem lucrurile la punct. Au fost într'adevăr câteva sferturi de oră cam neplăcute pe seama unor confrăți, obișnuiți până acum să nu culeagă decât beneficii de pe urma meseriei ce și-au ales-o. Ce vreți? E riscul profesional! Medalia atrăgătoare, cu chipul Opiniei publice, se întoarce adesea pe cealaltă parte..

ALEXANDRU HODOȘ

Relațiunile franco-italiene

— In ultimii cincizeci de ani, până azi —

Istoria ultimilor cincizeci de ani de relațiuni franco-italiene este caracterizată printr'o lungă perioadă de neînțelegeri și dușmănie, urmată de o perioadă de prietenie și în sfârșit de alianța formală, a acelor două țări. Mai mult din jumătate din cei cincizeci de ani de cari vom vorbi aici, relațiunile dintre cele două popoare au fost din cele mai precare. Cumințenia oamenilor politici din ambei țări o reușit însă să evite lumii spectacolul urât a două popoare înrudite luptându-se împreună.

Dintre bărbații de stat ai acestei lungi perioade, Francesco Crispi, multă vreme șeful guvernului italian, a fost un partizan convins al alianței cu Germania, cauzând prin politica sa pagube incalculabile poporului italian. Ca prieteni ai Franței s'au distins mai întâi bătrânul Depretis, mai târziu Visconti-Venosta, Torielli, Luzzatti, acești trei din urmă făuritorii înțelegerii dintre cele două țări. Alături de ei a muncit, din partea Franței, cu aceiași râvnă pentru înfăptuirea acordului: Théophile Delcassé.

Încă înainte de războiul franco-german din 1870-71 exista între Franța și Italia o oarecare încordare, Franța opunându-se dorinței legitime a poporului italian de a încorona opera unității italiene prin incorporarea capitalei naturale și firești a țării: Roma. Franța, prin Napoleon III, dăduse surorii mai mici tot sprijinul său pentru a-și înfăptui unitatea națională. Legăturile lui Napoleon cu Papa l'au făcut însă să se opue cu energie ocupării Romei de către trupele italiene, organizând chiar o expediție militară pentru a evita o asemenea ocupație. Intervenind războiul, Italia a profitat de împrejurări implântându-și drapelul în vechiul oraș al strămoșilor comuni, complectându-și astfel cu drept cuvânt unitatea națională. În urma acestui fapt s'a produs în opinia publică franceză un sentiment de răceală și de neîncredere față de țara vecină, pe când în Italia, teama că guvernul mareșalului Mac-Mahon ar putea să pornească o a doua expediție contra Romei, a produs aceleași sentimente.

Războiul ruso-româno-turc și congresul dela Berlin găsind Italia izolată, aceasta a fost singura mare putere neprofitând nimic de pe urma acestui războiu, neobținând nici o compensație nici în Trento-

nici în Albania, față de ocupația Bosniei și Herțegovinei de către Austro-Ungaria.

Pentru a se despăgubi de acest eșec, Italia a căutat să-se revanșeze în Tunis, începând o politică mai activă în această provincie, căutând să dărâme influența politică exercitată de Franța. Republica, ne putând tolera ca o putere străină să-se așeze în această prelungire națională a Algeriei, obținând de mai demult învoirea lui Bismark, organizează fără multă pierdere de vreme o expediție militară, ocupând Tunisul în mod efectiv.

Bismark, încurajând Franța în această acțiune, urmărea distragerea atenției Franței de la Alsacia-Lorena și înrăutățirea relațiilor dintre Franța și Italia. Ocuparea Tunisului, întâmplată în primăvara anului 1881, a provocat în Italia o indignare generală, înlesnind acțiunea regelui și silind pe Depretis să consimtă la încheierea alianței cu Austria și Germania. În Octombrie 1881, regele Umberto, între timp murise Victor Emanoil, se duce la Viena, iar la 20 Mai 1882 plenipotențiarilor celor trei monarhii semnează tratatul zis al Triplei Alianțe, tratat defensiv prin care fiecare dintre contractanți se obliga să apere pe acela dintre aliați care ar fi fost atacat de o putere străină.

Cu toată enervarea produsă în Franța de încheierea acestui protest, îndreptat în special împotriva republicei, nu s'a produs atunci nici un incident putând să agraveze și mai mult situația creiată. Atât guvernul francez, mai ales însă Depretis, ca filo-francez declarat, de loc încântat de încheierea Triplei Alianțe, au făcut pentru a evita orice incident merit să înăsprească relațiunile dintre cele două țări. La adăpostul tratatului de comerț franco-italian din 1881, comerțul dintre cele două țări se desfășura în mod excepțional, Italia exportând în Franța jumătate din produsele sale pe care le exporta, iar Franța furnizând Italiei a patra parte din mărfurile pe care această țară le importa.

În anul 1886 însă, guvernul francez prezentând Camerei un tratat special de navigație încheiat între guvernul francez și cel italian, Camera franceză, mai mult din spirit de opoziție față de guvernul francez, refuză ratificarea tratatului.

Acțiunea această necugetată a deputaților francezi a dus la represalii din partea guvernului italian, silit de Parlament, de opinia publică și de rege să denunțe tratatul de comerț. Evenimentul acesta de cea mai mare gravitate, având urmările cele mai dezastruase, mai ales pentru Italia, a avut loc în Noemvrie 1886; urmarea lui firească a fost un război economic, durând mai bine de 12 ani.

În Iulie 1887, căzând guvernul bătrânului Depretis, apărură pe arena politică, ca președinte de Consiliu, Francesco Crispi, cel mai călduros partizan al Triplei Alianțe. Sub nefasta guvernare a acestuia relațiunile și așa destul de încordate s'au înăspriț și mai mult prin diferite incidente și conflicte ce se iveau mereu. Discușiunile începute de Depretis în vederea încheierii unui nou tratat de comerț au fost întrerupte; violarea consulatului francez din Florența, suirea pe tron a împăratului Wilhelm, vizitele schimbate de acesta cu Umberto, răz-

boinicul discurs al regelui Italiei pronunțat la Berlin au produs serioase îngrijorări în Franța. Dacă pacea n'a fost atunci turburată, meritul revine atitudinii calme și prudențe a guvernului francez și chiar sfaturilor de moderațiune pe care guvernul dela Berlin n'a încetat, în această epocă de enervare, să le dea celui dela Roma.

În anul 1890, relațiunile dintre cele două țări apucară din nou pe un drum mai normal. Italia, nemaiputând suporta sarcinile rezultând din războiul cu Abisinia și închiderea târgului francez produselor italiene. Crispi crezu momentul sosit să arate dispozițiuni mai binevoitoare, desființând în mod spontan tariful de război vamal împotriva produselor franceze și trimițând flota italiană la Toulon pentru a saluta pe președintele Carnot în numele regelui Umberto.

Opinia publică franceză era atunci însă prea pornită împotriva Italiei, astfel că avansurile lui Crispi n'au avut nici un rezultat practic, nici un ministru francez ne putând să îndrăznească să încheie un acord comercial cu Italia.

La începutul anului 1891, Crispi fu răsturnat dela putere. Noul cabinet Rudini reînoui, cu un an înainte de expirare, în Iunie 1891, pactul Triplei Alianțe, atât influențat de rege cât și din necesitatea de a păstra târgurile cucerite în Germania și Austria prin încheierea unor tratate de comerț cu aceste două țări, ale căror tratative erau în curs. Convențiile s'au încheiat la sfârșitul anului, Italia legându-se pe un nou period de șase ani, de astădată strângându-se legăturile și mai mult, între cele trei state, prin intima înțelegere vamală.

Din nou, Wilhelm și Umberto schimbară vizite și pentru a arăta Franței că Italia garantează tratatul dela Frankfurt, prințul moștenitor fu trimis la Metz, să asiste la manevrele imperiale. Acest gest al Italiei, provocând nemulțumiri mari în Franța, a avut drept urmare cunoscutul conflict dela Aignes-Mortès, în care mai mulți muncitori italieni și-au găsit moartea, urmat de violente manifestații antifranceze în toată Italia, mai ales însă la Roma. Pelerini francezi au fost atacați de mulțime, la bursa din Paris o campanie contra rentei italiene o făcu să scadă în mod vertiginos, niciodată nu existaseră între cele două popoare sentimente mai ostile ca în acel moment.

Întoarcerea lui Crispi la putere în Decembrie 1893, dacă n'a agravat situația, nici n'a îmbunătățit-o. În Martie 1896, Crispi învins de Menelik, fu răsturnat dela putere și Rudini, succesorul lui se ocupă dela început în modul cel mai serios cu stabilirea de raporturi mai bune între cele două țări. În străduințele lui a fost ajutat cu multă pricepere și devotament de trei bărbați eminenți, marchizul Visconti-Venosta, ministru de externe, contele Torielli, ambasador la Paris, și Luigi Luzzatti, fost ministru de finanțe. Câteși trei erau partizani hotărâți al înțelegerii dintre cele două surori latine.

Dacă bărbații dela conducere în Italia erau fermi decisi să lucreze pentru apropiere, cei din Franța erau animați de aceleași sentimente. Alianța cu Rusia, contrabalansând Tripla Alianță, prezența Italiei în constelația austro-germană era privită acum cu alți ochi de cât în trecut. Opinia publică franceză era de părere că Italia putea prea bine-

să rămână credincioasă angajamentelor sale, fără ca prin aceasta Franța să fie silită să respingă mâna ce i-se întindea.

Tratatul începând imediat, în Septembrie 1896 s'au și încheiat între cele două țări trei acorduri privitoare la Tunis: convenție de comerț și navigație, convenție consulară și în sfârșit convenție de extrădare. Astfel Italia recunoștea implicit și definitiv situația Franței în Tunis. La 21 Octombrie 1896 două decrete, publicate simultan la Roma și la Paris restabileau în beneficiul vaselor italiene în porturile franceze și viceversa, tratamentul rezervat pavilionului național.

Tratatul de comerț n'a fost încheiat însă decât mai târziu, după lungi și laborioase discuțiuni, după ce dl Luzzatti ducându-se în persoană la Paris, a condus tratativele încheind acordul în ziua de 21 Noembrie 1898. Acest act de mare importanță a produs pe vremuri mare senzație în toată Europa, tratativele urmându-se în cel mai mare secret și fiind semnate de Delcassé de o parte și de Torielli de alta. După ratificarea de către ambele Corpuri legiuitoare, tratatul de comerț, a intrat în vigoare în ziua de 15 Februarie 1899, punând capăt în mod definitiv războiului vamal.

Din acest moment neînțelegerile risipindu-se, simptomele de bunăvoință reciprocă se înmulțeau mereu. În afacerea Cretei, Italia, despărțindu-se de aliații ei, a colaborat cu Franța, Anglia și Rusia la soluționarea acestei chestiuni. În 1900, regele Umberto fiind asasinat, noul rege s'a arătat dela început cât se poate de favorabil unei politici de sinceră prietenie față de Franța. Unul din primele acte ale regelui Victor Emanoil a fost vizita flotei italiene la Toulon, comandată de ducele de Genova, unchiul regelui, pentru a saluta pe Loubet, remițindu-i colanul ordinului Anunciata.

În 1903 urmă apoi vizita regelui și reginei la Paris făcându-li-se acolo o primire din cele mai triumfale și entuziaste. În aproape toate chestiunile și conferințele internaționale urmând de aci înainte, Maroco, Tripolis, războaiele balcanice, pentru a nu enumăra decât pe cele mai importante, Italia a rămas mereu de partea Franței, de și făcea parte din Tripla-Alianță, atitudine culminând apoi în intrarea Italiei în război împotriva foștilor ei aliați.

Schițând pe scurt istoria acestor cincizeci de ani de relațiuni franco-italiene, constatăm cu durere adâncă că opera înfăptuită cu atîta trudă de patrioți clarvăzători al adevăratelor interese franceze și italiene, amenință să-se prăbușească.

Ne-exitând nici-o rivalitate efectivă între Franța și Italia, s'a produs totuși o stare generală de neîncredere reciprocă, punând în pericol alianța franco-italiană. O prietenie sinceră, o colaborare cât mai intimă a acestor două țări vecine, atât de apropiate prin originea și prin cultura lor, ni-se pare absolut necesară.

Aplanarea acestor neînțelegeri o dorim deci din toată inima și credem cu atât mai mult în posibilitatea realizării, cu cât, după cum am văzut mai sus, au mai existat și altă dată relațiuni și mai încordate între Franța și Italia, putând fi totuși îndulcite într'atât încât au dus la frăția de arme din ultimul război.

VIRGIL P. RÂMNICEANU

G A Z E T A R I M A T Ă

O viziune din trecut

*Și se dădu poruncă în cele patru unghiuri!...
Soseau mereu voinicii cu arcuri și cu junghiuri,
(Răciseră pe drumuri și-acuma cam tușeau) —
Ardeau pe ziduri focuri și clopote sunau.*

*Se 'nșiruiu ostășii pe câte trei coloane
(Cu trenuri de povară, cu trenuri de persoane)
Iar când toți lefegii în păr se adunară,
Vorbî și comandantul 'nălțându-se în scară.*

*— „V-am adunat aicea viteaza mea companie;
„Ne-așteptă-o 'ndelungată și aprigă companie,
„Dușmanul ne amenință, s'apropie ca vântul,
„Deci, stați pe două rânduri, și-mi așteptați cuvântul :*

*„Pe cel care-i mai sprinten din mândra mea oștire
„Trimite-l-voi în lume s'adune câte-o știre,
„Să vie să ne spună ce coace'n el vrăjmașul :
„Insărcinarea-aceasta s'o aibe Ion Armașul.*

*„Neagoie, tu-în frunte să treci, iar tu, fârtate,
„Plăieșule, ai grije și marginea o bate ;*

„Ești iute ca piperul și ager ca Pepelea,
„Și dacă vrei, pe-alături, mai ia-l și pe Nedelea“.

„Bogdane, tu la mijloc, tu Dragoșe, în dungă,
„Și lasă-l pe Negoitul să dea, să le ajungă!
„La toți dușmanii noștri, li s'a 'mplinit veleatul
„Când s'or porni în iureș și Vlad cu Retezatul!

„Cu Graur înainte, cu Vornea lângă mine,
„Nădăjduiesc să meargă asaltul nostru bine.
„Dar dacă e pericol, să dați lui Mille steagul
„Și s'o porniți în goană, cu toți, după Pribeagul...

.....
Nu vă mirați, prieteni, și nu zâmbiți ironici,
Aceasta nu-i poveste furată de prin Cronici;
E Honigman ce-și chiamă redacția la crime,
Și-acestea nu sunt nume, — acestea-s pseudonime...

JENICĂ SCHULLER SILBERSTEIN
fost membru în partidul poporului

INSEMNĂRI

Ruptura din partidul poporului.
In urma unor nemulțumiri de ordin personal, d. Const. Argetoianu, urmat fiind de un restrâns număr de prieteni ai săi, a părăsit partidul poporului.

In numărul viitor al „Țărei Noastre” ne vom ocupa de latura morală și politică a acestei dizidențe. Deocamdată, ținem să constatăm că din Ardealul întreg nimeni nu urmează pe dl. Argetoianu, că țărănimea din vechiul Regat stă și pe mai departe strâns unită în jurul generalului Averescu, și că nicio nouă credință programatică nu mișcă slabele rânduri ale celor plecați. Partidul poporului, al cărui drapel tânăr și triumfător a rămas în mâini bune, își urmează calea sa dreaptă și sigură, fără să-și simtă puterile sale întru nimic știrbite.

Panta rei... Noi mergem înainte.

Ne-au aplaudat adversarii. Ziarul *România* al partidului național își inchipuie că o găsit o intrigă foarte deșteaptă, insinuând că o bună parte a publicului care a asistat la conferința dela Cluj a dlui Octavian Goga era alcătuită din membri ai partidului maghiar.

Nu știm, noi nu am văzut niciunul, dar se prea poate, printre cele câteva mii de oameni strănși Duminica trecută în sala Teatrului Național, să fi venit din curiozitate și câțiva reprezentanți ai minorității lor. Ei au avut prilejul să constate, dacă au fost, felul în

care d. Octavian Goga a înțeles să vorbească despre „Ideia națională”, și n’au avut decât să tragă toate concluziile necesare.

Dar, pentru că *România* s’a apucat să facă cercetări asupra categoriilor de cetățeni cari au venit să asculte pe d. Octavian Goga, pentru ce nu pomeneste și despre ascultătorii din partidul național? Aceștia erau, în orice caz, mai numeroși decât cei din partidul maghiar, și scriitorul acestor rânduri i-a văzut, risipiți în diferite colțuri ale sălii, aplaudând cu un entuziasm indiușător. Poate veniseră să intrerupă, poate fuseseră însărcinați să zădărnicească ținerea conferinței, poate aveau însărcinarea de a raporta mai târziu dlui Iuliu Maniu despre incidentele cari. nu s’au petrecut; dar, luați și ei de curentul unanim al însuflețirii, s’au pomenit bătând din palme și ovaționând...

În orice caz, mulți din adversarii noștri din comitetul de-o sută se găseau acolo, și au aplaudat. Vrea *România* să le publicăm și numele? Suntem gata.

Trădarea dela Ciucea. E veche povestea telerului cu două fețe, și e totuși veșnic nouă. Mai cu seamă în politică, duplicitatea pare să fie una din armele cele mai căutate. Și, în special, foștii noștri amici din partidul național nu s’ar putea zice că se jenează să le întrebuițeze. Ei se războiesc cu

„ciocoi“, dar se unesc cu d. Mișu Cantacuzino; ei cer improprietărire largă, dar își scutesc moșiile de expropriere; ei semnează tratate de pace, ca pe urmă să protesteze împotriva raficării lor, și așa mai departe.

Astfel se petrec lucrurile și cu mult hula întredere dela Ciucea dintre d. general Averescu și reprezentanții partidului maghiar din Ardeal. Auziți ce zice *România* dlui Sever Bocu:

„Totul se lămurește dintr’odată prin destăinuirile dlui Argetoianu: maghiarii aveau să intre în viitorul guvern național al dlor Goga-Averescu!

Vechii luptători naționali ai Transilvaniei și Banatului înlăturăți, boicotați, batjocoriți, tratați ca trădători!! Dnii Szele Béla, Grandpierre, și alții de seama lor, reprezentând Transilvania în un guvern al țării românești, adus la putere cu sprijinul lui Ludendorff și a lui Horthy!“

Să lăsăm de o parte nota umoristică din acest complot cu Horthy și cu Ludendorff. Să nu mai insistăm asupra faptului că din așa zisa „destăinuire“ a dlui Argetoianu nu reiese decât o singură nemulțumire: aceea de a nu fi fost pus în curent cu întrederea care a avut loc la Ciucea. Vom apăsa numai asupra altei laturi, de o ciudată sinuozitate morală, care justifică rândurile dela începutul acestei notițe.

Nu, partidul poporului n’a făgăduit niciodată locuri în guvernul țării, nici dlui Szele, nici dlui Grandpierre, nici altui reprezentant al partidului maghiar din Ardeal. Mai mult decât atât, putem spune că în conversațiile avute, pretențiunile acestui partid n’au mers nici până la o prefectură de județ. Dar, dacă a oferit o participare a minorității ungare la guvernarea țării este o „trădare națională“, cum zice *România*, apoi această trădare cine a săvârșit-o, dacă nu conducătorii partidului național: „vechii luptători ai Transilvaniei și Banatului?“

N’au garantat ei la Alba-Iulia dreptul fiecărui popor din aceste provincii „*de a se administra și judeca în limba lui prin indivizi aleși din sânul său?*“ N’a oferit „*o participare proporțională la guvernarea țării?*“ Nu sunt înscrise toate acestea în hotărârea redactată de d. Iuliu Maniu și cetită de dl Vasile Goldiș?

Dacă noi, ca adversari ai partidului național, dorind să câștigăm adesiunea minorităților, am face o litație în sus, oferind mai mult decât făgăduiala dela Alba-Iulia, am fi într’adevăr vinovați. Dar, nici prin gând nu ne-a trecut așa ceva. Dimpotrivă. Lumea dela noi poate să fie liniștită, n’am trădat și nu vom trăda nimic; cine știe, poate cel mult vom repara greșelile făcute de furtunoșii noștri acuzatori într’un acces de imprudentă generozitate.

Până atunci, povestea talerului cu două fețe rămâne, se vede, de actualitate...

Un singur partid, două păreri.

Di Sever Dan, secretarul general al partidului național român, cum îi place să se intituleze, a anunțat deunăzi la Cameră o interpelare în privința mișcărilor studențești, afișând cu acest prilej o simpatie platonică pe seama fierberii un’versitare. Se vede însă, că și atât a fost prea mult. A doua zi chiar, *Adevărul* a publicat o rectificare drastică din partea dlui C. Xeni, fost ministru și unul din aghiotanții cei noi ai dlui Iuliu Maniu, cu arătarea că dl Sever Dan n’a putut să vorbească în Parlament, și încă favorabil! despre revendicările studențești în numele partidului național. Cum am zice, secretarul general al partidului a fost dezavuat pe toată linia.

Lucrurile, într’adevăr, se complică. D. C. Xeni e și el, la rândul lui, secretar general pentru vechiul Regat al

partidului național, care are la București, după cum se știe, două domiciliu politice, amândouă pe calea Victoriei, unul la numărul 60, cellalt la numărul 72: clubul „Majestic” și clubul „Vanicu”. Deci, două cluburi, doi secretari-generalii, două păreri, și totuș, un singur partid.

Fabulistul român scria odată: „Minuni în vremea noastră nu văd a se mai face...”

Ei aș!

Apostolii inoportuni. O ciudată evoluție confesională ne-a fost dat să înregistrăm în ultimul timp din partea dlui Onisifor Ghibu, fost secretar general în răposatul Consiliu dirigent dela Sibiu, și actualmente profesor de pedagogie la Universitatea din Cluj.

Înainte cu două luni, d. Ghibu pleda cu foarte mare insuflețire ideea, de o netăgăduită simplitate, ca statul să ia în stăpânire catedrala catolică din piața principală a Clujului, prefăcând-o în biserică românească. Catolicismul din Ardeal a tresărit alarmat în fața ingenioasei propuneri, și noi, cari dorim să vedem menținându-se pacea între confesiuni, am rugat pe d. Ghibu s'o ia mai domol.

Iată însă, că d. Ghibu, care pare să fie supărat acum pe ortodoxie, se întoarce și zice:

— „Noi trebuie să refacem și unitatea religioasă cu francezii și italienii. După reluarea legăturilor cu biserica apuseană, de care suntem mai apropiați și prin credință și prin legături de rasă, va trebui urmărită mai departe problema până la realizarea unei legături strânse cu întreaga biserică a lui Christos”.

Faptul că *Albina* dela București, care este foaia de propagandă printre Români a catolicismului militant, reproduce cu satisfacție aceste fantezii de apostol inoportun, nu ne miră. Noi însă,

ne vedem siliți să luăm de data aceasta, împotriva dlui Ghibu de azi, apărarea bisericii ortodoxe, căreia d. Ghibu de ieri voia să-i dea plocon o catedrală catolică. Și stăm nedumeriți. Când și catolicii și ortodocșii, din partea lor, încep să se liniștească, d. Onisifor pentruce nu se liniștește?

Pentru „Deutsche Tagespost”.

„Englittera a plesnit patru ani cu biciul său peste capul și trupul Germaniei, până ce a silit-o să capituleze. S'ar putea spune că Franța este o elevă docilă a Angliei, dacă *sadismul și născocirile cele mai drăcești* (ausgeklügelte Teufelei) ar putea fi considerate drept însușiri școlărești. Nu, Franța este maestră în arta de-a lovi cu biciul. Intregul *caracter pervers* al conducătorilor acestei națiuni nu mai poate fi negat. Chiar dacă n'ar exista conflicte pentru supremație între cele două popoare, tuși ar trebui ca diferitele stadii ale dezvoltării lor antropologice să ducă la ciocniri mortale. Cele mai mari părți ale provinciei sunt, ce e drept, și în Franța sănătoase. Provincia însă stă de secole sub dictatura Capitalei, care, în *putreziciunea ei înaintată, în absolutismul imoralității ei*, pare ca o ecrescență a secolului al treilea”.

Reproducând acest pasaj, pe care îl traducem pe cât se poate de fidel, dintr'un articol semnat cu inițialele Dr. F. Th. publicat de într'un recent număr al monitorului săsesc din Sibiu, *Deutsche Tagespost* ne permitem următoarele observațiuni:

Oricât s'ar simți sașii noștri de nemți, și din aceste sentimente ale lor nu le facem cea mai mică vină, ar trebui totuși să-și mai modereze tonul față de Franța, care nu este numai dușmana Germaniei, ci și aliata României, astăzi din întâmplare și patria lor.

În ce privește însă pe dl dr. Fritz Theil, autorul articolului, deși prieten intim cu Ludendorff și Hitler, ar trebui să aibă bunăcuviința și atâta educație, ca într'un ziar apărând în România Mare, fie chiar tipărit în nemțește, să nu arunce astfel de insulte nerușinate, pe deasupra și minciuni grosolane, în fața marelui noastre surori și aliate, de care ne leagă cele mai sfinte sentimente de dragoste, respect și recunoștință.

Republicanii dela Brașov. Într'una din nemuritoarele sale schițe, în care se oglindesc aspectele unei lumi dispărute, meșterul Caragiale ne-a lăsat moștenire un tablou al comedioasei republice de o zi dela Ploești. Azi, după cum se vede, sunt republicani și la Brașov. În *Gazeta Transilvaniei* am citit deunăzi un articol al unui anonim din Șchei, prin care, tâlmăcindu-ni-se cu mult tâlc mișcarea republicană din Grecia, regele României era prevestit că așa vor păți „*toți Suveranii cari-nu țin seamă de voința poporului*“.

Autorul republicii dela Ploești, de acum cincizeci de ani, îl știa toată lumea: era regretatul general Candiano-Popescu, pe atunci numai colonel. Cine o fi autorul articolului din *Gazeta Transilvaniei*? Dacă e cineva din partidul național, să-l cunoaștem și noi. Dacă e numai un scrib imprumutat din mahalalele Bucureștilor, să ni se spună cel puțin în numele cui vorbește. Pentrucă vremea republicilor de operetă a trecut și respectul Coroanei e unul din lucrurile cu care în Ardeal nu se glumește.

Dl Mihai Popo ici, patronul *Gazetei Transilvaniei*, are cuvântul.

Părerii libere. În mijlocul valului de injurii birjărești și de lătrătură de răspântie, care s'a ridicat din coloanele unei „anumite prese“, ne-a fost dat să desprindem tocmai din *Patria* că-

teva „părerii libere“ asupra activității publice a dlui Octavian Goga. Autorul lor, scriitorul Radu Dragnea, prim-redactor la organul partidului național, mărturisește un mod surprinzător cu totul alte opinii decât șefii săi politici. El are credința că dl Octavian Goga „*este cel dintâi scriitor care liberează pe intelectual din iobăgia morală*“ de până acum, și tot el vorbește, cu prilejul conferinței asupra „*Ideii naționale*“ despre: „*triumful intelectualității în politică*“.

Nu ne vom opri asupra împrejurării ridicole că acest articol elogios a apărut în acelaș loc unde cu câteva zile mai înainte, acelaș Octavian Goga, funestul „poet răsuflat“, era înfățișat ca un „trădător al Ardealului“. Lăsăm la o parte și mirarea noastră: ce mai caută dl Dragnea la *Patria* dacă, deslegat de obligativitatea polemicii cotidiene, în mocirla cărora rămâne anonim, profesează asemenea „părerii libere“, cu totul protivnice disciplinei partidului său? Dar, pentrucă se pomenește despre „*semnificația triumfului*“ dlui Octavian Goga, al cărui rol ar fi „*eliberarea țării de subterocul mediocrității*“, e cazul să întrebăm: ce face dl Octavian Goga altceva? Fiecare om care simte o picătură de înrudire cu această luptă pentru restabilirea intelectualității în politică, ar trebui să dea o mână de ajutor, și tocmai pentru că raportul dintre scriitori și partidele politice a fost cași inexistent în trecut, astăzi când scriitorul poate fi în cadrele unui partid politic un element de directivă, ar fi logic și drept ca toți aceia cari simt deopotrivă adevărurile elementare ale neamului să se găsească într'o tabără.

Pentruce să rămână intelectualul un rob al contemplațiunii izolate, și să nu devină o forță activă într'o luptă de realizări fericite?